

TLPST

Lesbrief 86: maart 2022

Wilt u laten weten wat u van deze TLPST vindt? Hebt u tips voor de volgende aflevering? Mail ons: redactie@onzetaal.nl.

Waarom heet ons sterrenstelsel de Melkweg?

Ons sterrenstelsel noemen we de Melkweg. Die verzameling sterren kun je soms 's nachts zien. Maar hoe komen we aan die naam? Wie vonden dat die lichtgevende band met sterren aan de hemel leek op een 'weg van melk'?

> [Lees verder](#)

Stimuleert zingen of rijmen taalontwikkeling bij baby's?

Is het je al opgevallen dat mensen tegen baby's op een zangerige manier spreken? Dit zou de taalontwikkeling van baby's stimuleren. Zou dat effect groter zijn als je liedjes en rijmpjes gebruikt, vroeg een onderzoekster zich af.

> [Lees verder](#)

Italianen die Nederlands studeren

Veel Nederlanders vinden Italiaans een mooie taal. Ze gaan ook graag met vakantie in Italië. En ze vinden Italiaans eten heel lekker. Alle reden dus om een beetje Italiaans te willen leren. Maar omgekeerd? Waarom zou een Italiaan Nederlands willen leren?

> [Lees verder](#)

Woordspelingen maken

"De duiker was diep gezonken." Woordspelingen zijn spelletjes met taal, waarin je bijvoorbeeld een woord gebruikt in een aantal betekenissen tegelijkertijd. Veel mensen zijn er dol op. Maar hoe kom je op een goede woordspeling?

> [Lees verder](#)

Waarom heet ons sterrenstelsel de Melkweg?

Ons sterrenstelsel noemen we de Melkweg. Die verzameling sterren kun je soms 's nachts zien. De Melkweg lijkt op een lichtende band die de hemel omspant.

Hoe komen we aan de naam *Melkweg*? Wie vonden dat die sterrenband aan de hemel leek op een 'weg van melk'? Dat waren de Oude Grieken: zij dachten aan de moedermelk van Hera, de vrouw van de god Zeus. [In dit artikel op Quest.nl wordt het hele verhaal uitgelegd.](#)

Na de Grieken kwamen de Romeinen, die de Griekse naam voor het sterrenstelsel – *Galaxias kyklos* – in het Latijn vertaalden: *Via lactea*. Dat werd in het Nederlands *Melkweg*, het Engels *Milky Way*, het Spaans *Via láctea*, het Noors *Melkeveien*, het Frans *Voie lactée* en het Duits *Milchstrasse*.

Toch nam niet elke taal het concept 'melkweg' over. Chinezen hebben het over de 'Zilveren rivier' en in Finland en Estland zien ze het sterrenstelsel als de 'Weg van de vogels'.

Vragen en opdrachten

Alle vragen en opdrachten kun je samen met een klasgenoot maken. Bespreek daarna de antwoorden in de klas.

Beantwoord vraag 1a vóór je het artikel op Quest.nl leest.

- 1a** Stel dat je het artikel nog niet gelezen hebt. Welke verklaring zou je dan kunnen geven voor de naam *Melkweg*?
- 1b** *Melkweg* is een vorm van beeldspraak. Om wat voor soort beeldspraak gaat het hier? Kies uit:
- metafoor
 - metoniem
 - personificatie
 - vergelijking
 - iets anders, namelijk ...
- 1c** Leg je keuze bij 1b uit.
- 1d** We hebben meer bijzondere aanduidingen voor fenomenen aan de nachtelijke hemel. Zo ken je waarschijnlijk de Grote Beer. Waarom heet die zo?
- 1e** Onder welke naam is de Grote Beer nog meer bekend? En wat voor soort beeldspraak is dat?
- 2a** In het artikel wordt in het kort een verklaring gegeven voor de herkomst van de naam *Melkweg*. Zo'n verklaring kun je met één bijvoeglijk naamwoord typeren. Welk? Kies uit:
- irrealistisch
 - mythisch
 - rationeel
 - realistisch
 - symbolisch
- 2b** Leg je keuze bij 2a uit.
- 2c** Het blijkt dat in veel talen die Griekse 'Melkweg' is overgenomen. Maar niet in bijvoorbeeld het Chinees, Fins en Ests. Leg uit waarom er bij de Chinese naam wél sprake is van beeldspraak, maar bij de Finse en Estse niet.

> [Antwoorden](#)

> [Terug naar de voorpagina](#)

Stimuleert zingen of rijmen taalontwikkeling bij baby's?

Is het je al opgevallen dat mensen tegen baby's op een zangerige manier spreken? Dat heet in het Engels *infant directed speech* ('kindgerichte spraak'). Deze manier van spreken zou de taalontwikkeling van baby's stimuleren.

Onderzoekster Laura Hahn vroeg zich af of dat effect groter zou zijn als je liedjes en rijmpjes gebruikt. Maar het resultaat van het onderzoek liet geen verschil zien: baby's reageren niet sterker als ze de zangerige taal in liedjes en rijmpjes te horen kregen.

Toch hebben liedjes en rijmpjes een voordeel. Uit het [onderzoek](#) bleek namelijk dat baby's langer naar liedjes en rijmpjes met hele zinnen bleven luisteren dan als die zinnen 'gewoon' werden uitgesproken. Het zou dus kunnen dat samen zingen en rijmen de taalontwikkeling op heel jonge leeftijd tóch bevordert.

Vragen en opdrachten

Alle vragen en opdrachten kun je samen met een klasgenoot maken. Bespreek daarna de antwoorden in de klas.

- 1a** Tegen zeer kleine kinderen spreken wij in het algemeen 'zangeriger' volgens het artikel. Wat zou dat 'zangeriger' inhouden?
- 1b** Doen mensen dat 'van nature' of omdat ze weten dat die manier van spreken de taalontwikkeling van kinderen stimuleert? Leg uit.
- 1c** Stel je voor dat je met een baby van pakweg tien maanden het volgende rijmpje 'zingt' en van de nodige mimiek voorziet:
"Klap eens in je handjes, blij – blij – blij,
op je boze bolletje allebei.
Zóóó varen de scheepjes voorbij."
Noem van dit rijmpje minstens drie kenmerken die kunnen bijdragen aan de taalontwikkeling van een zeer jong kind.
- 1d** Welk belangrijk element van taal lijkt in zo'n versje (nog) niet zo belangrijk? Waarom niet?
- 2a** Lees het artikel over het onderzoek van Laura Hahn. Wat is het belangrijkste resultaat?
- 2b** Uit de een-na-laatste alinea van het artikel kun je opmaken dat Hahn het effect van twee soorten liedjes en versjes heeft onderzocht. Welke twee soorten?
- 2c** Welke vraag of welke kritiek kun je daarbij hebben?
- 2d** Welk praktisch nut heeft dit onderzoek volgens Hahn?
- 2e** Wat vind jij van de onderzoeksresultaten? Zijn die bijvoorbeeld opzienbarend, spectaculair en zinvol of juist niet bijzonder en niet zo zinvol? Leg uit.

[> Antwoorden](#)

[> Terug naar de voorpagina](#)

Italianen die Nederlands studeren

Veel Nederlanders vinden het Italiaans een mooie taal. Ze gaan ook graag met vakantie in Italië. Bovendien vinden Nederlanders Italiaans eten heel lekker, waardoor ze veel Italiaanse woorden voor gerechten willen leren kennen. Alle reden dus om een beetje Italiaans te willen leren.

Maar omgekeerd? Waarom zouden Italianen Nederlands willen leren? Of het zelfs studeren, zodat ze er later misschien hun beroep van maken? Twee Italiaanse studenten Nederlands, Chiara en Michele, [leggen dat uit](#).

Het Nederlands is zeker niet gemakkelijk, zeggen zij: het heeft vreemde klanken en een lastige grammatica. Maar het is ook fijn als je voor het eerst een overtuigende harde *g* kunt maken, en zo de naam van de schilder *Van Gogh* kunt uitspreken zoals Nederlanders dat doen. Het leert je ook een nieuwe keuken kennen – met stampot en poffertjes. Bovendien komen steeds meer Italiaanse jongeren naar Nederland om hier te werken. Dan is een woordje Nederlands spreken mooi meegenomen!

Vragen en opdrachten

Alle vragen en opdrachten kun je samen met een klasgenoot maken. Bespreek daarna de antwoorden in de klas.

Beantwoord vraag 1a vóór je het artikel leest.

- 1a** Welke redenen kun jij bedenken om Italiaans te leren?
- 1b** Welke redenen om Italiaans te leren worden in de inleiding hierboven genoemd ('Italianen die Nederlands studeren')? Welke verschillen zie je met jouw antwoord op vraag 1a?
- 1c** Lees het artikel 'Nederlands leren in Italië: gokje, gekte en genot'. Welke twee oorzaken noemt het artikel voor het gebrek aan populariteit van de studie Nederlands in Italië? En welke oorzaak kun jij daar nog aan toevoegen?
- 1d** Waarom zou, volgens het artikel, het Nederlands zo moeilijk zijn voor Italianen?
- 1e** Zou het omgekeerd op dezelfde manier moeilijk zijn voor Nederlanders om Italiaans te leren? Waarom (niet)?

- 2a** Welke redenen die nog niet eerder aan bod geweest zijn, noemt Emma om Nederlands te leren?
- 2b** In de tweede alinea somt Emma een paar karakteristieken van Nederland op die voor Italianen nogal bijzonder zijn. Welke zijn dat?
- 2c** Ben jij het eens met wat Emma opmerkt over die karakteristieken? Waarom (niet)?
- 2d** Stel je voor: je hebt op vakantie een jongen of meisje uit Italië leren kennen. Die wil na de middelbare school graag een taal studeren, maar welke? Jullie onderhouden contact via sociale media. Schrijf een bericht aan deze persoon en noem in het kort concrete voor- en nadelen van een studie Nederlands in Italië.

[> Antwoorden](#)

[> Terug naar de voorpagina](#)

Woordspelingen maken

“De landbouwsector boert achteruit.” “De duiker was diep gezonken.” “Freek Vonk gaat naar de haaien.” Dit zijn drie voorbeelden van zinnen met een woordspeling erin. Woordspelingen zijn spelletjes met taal, waarin je bijvoorbeeld een woord gebruikt in een aantal betekenissen tegelijkertijd.

Veel mensen zijn er dol op. Je moet er namelijk *nét* even over nadenken voordat je de woordspeling ‘te pakken hebt’. Woordspelingen zijn daarom niet alleen grappig, maar je kunt door erom te lachen ook laten zien dat je slim genoeg bent om ze te snappen. Ze worden daarom veel gebruikt door comedians en andere grappenmakers.

Maar hoe kom je op een goede woordspeling? Hoe maak je je tekst aantrekkelijker met wat grapjes? Gelukkig is er op internet [een les woordgrapjes maken](#) te vinden!

Vragen en opdrachten

Deze vragen en opdrachten maak je samen met een klasgenoot. Bespreek daarna de uitkomsten in de klas (2b).

- 1a** De inleidende tekst noemt drie voorbeelden van zinnen met een woordspeling. Leg bij elk zinnetje uit waardoor de woordspeling ontstaat.
- 1b** In wat voor soort taaluitingen kom je nogal eens woordspelingen tegen?
- 1c** Wat zijn volgens jullie de belangrijkste functies van woordspelingen?
- 1d** Lees samen het artikel. Het voorbeeld van de Nijmeegse slager is ‘de slechtste slogan van het jaar’ geworden. Vind je dat terecht? En waar heeft de waardering van een woordspeling dus (ook) mee te maken?
- 1e** Vergelijk de drie genoemde methoden om woordspelingen te maken met jullie antwoord op vraag 1a. Welke methode is bij deze zinnen blijkbaar het meest productief?
- 2a** Nu moeten jullie zelf aan de bak. Doe de oefeningen en maak samen drie zinnen met woordspelingen, het liefst op verschillende manieren.
- 2b** Verzamel alle woordspelingen uit de klas en kies welke jullie het meest en het minst geslaagd vinden. Leg uit waarom.

[> Antwoorden](#)

[> Terug naar de voorpagina](#)

Antwoorden eerste onderwerp

- 1a Een verklaring zou kunnen zijn dat de enorme hoeveelheid sterren die wij zo dicht op elkaar aan de hemel zien, een melkachtige kleur of gloed heeft. Dat komt in wezen ook terug in de mythologische verklaring.
- 1b Het is een metafoor.
- 1c Het sterrenstelsel *lijkt op* een ontelbare hoeveelheid melkdruppeltjes die als het ware een weg vormen aan de hemel.
- 1d Als je de constellatie bekijkt die Grote Beer heet – en daarbij niet alleen let op de zeven helderste sterren – dan lijkt die op een beer. Dat is ook een metafoor.
- 1e Als je alleen op de helderste sterren van de Grote Beer let, is het alsof je een steelpannetje ziet. Onder die naam (*Steelpannetje*) is de Grote Beer bij het publiek bekend. Dat is eveneens een metafoor.
- 2a De verklaring kun je mythologisch noemen.
- 2b De verklaring is gebaseerd op een verhaal uit de Griekse mythologie.
- 2c In het Chinees is het ook een metafoor: de sterren *lijken op* een zilveren rivier. In het Fins en Ests is het geen metafoor: ‘de weg van de vogels’ geeft aan dat trekvogels écht het sterrenstelsel als ‘kompas’ gebruiken voor hun vliegroute.

Antwoorden tweede onderwerp

- 1a Eigen antwoord. Bijvoorbeeld: melodieuzer, meer toonhoogteverschillen, meer afwisseling in beklemtoonde en onbeklemtoonde lettergrepen (ritmischer).
- 1b Eigen antwoord. Mensen doen dat van nature, zoals ze ook van nature kinderversjes zingen met de kleinsten. Ook ouders die niet dat advies gekregen hebben, zullen vaak rekening houden met het kind en zangeriger spreken.
- 1c Het ritme (klemtoon - geen klemtoon), het rijm, de toonhoogte. Overigens is bij dit versje ook de mimiek van degene die het ‘zegt’ of zingt belangrijk. Baby’s vanaf een maand of acht kunnen dat al nadoen: klappen in de handen, handjes op het bolletje, enz. De klanken worden gekoppeld aan die bewegingen.
- 1d De woordbetekenis. Het gaat om het liedje en de melodie die opgebouwd wordt met de bij 1c genoemde elementen. Heel kleine kinderen begrijpen de woorden nog nauwelijks, of helemaal niet, zoals het woord ‘scheepjes’. Nog duidelijker is dat bij een kinderversje als ‘Ozewiezewoze’: “Ozewiezewoze / Wieze walle kristalla / Kris toze wieze woze / Wieze wies wies wies wies.” Dat lijkt puur een oefening in het leren herkennen van klanken, rijm en ritme.
- 2a De belangrijkste conclusie van het onderzoek is dat baby’s taalpatronen kunnen herkennen in liedjes en rijmpjes.
- 2b Liedjes/versjes mét en zonder rijm en ritme.
- 2c Je kunt je moeilijk een liedje voorstellen zónder ritme.
- 2d Zingen en rijmen met jonge kinderen (zelfs al met baby’s) stimuleert de taalontwikkeling. Kinderen die mogelijk een taalachterstand gaan oplopen, zullen er baat bij hebben als ze al vroeg kennismaken met deze taalvormen (liedjes, rijmpjes). Dat geldt ook voor kinderen met een hoorstoornis en kinderen die thuis een andere (moeder)taal horen dan het Nederlands.

Antwoorden derde onderwerp

- 1a Eigen antwoord. Een bekende reden is: Italiaans klinkt mooi, het is in onze oren een zangerige taal. Daarnaast: cultuur (film, architectuur, literatuur), geschiedenis, interesse in de Italiaanse samenleving, contacten met Italianen, vakantie in Italië, het eten. Maar een veelvoorkomende reden is ook: de liefde.
- 1b Eigen antwoord op basis van vergelijking. In de inleiding wordt alleen genoemd dat Nederlanders Italiaans een mooie taal vinden en dat de Italiaanse keuken geliefd is bij Nederlanders.
- 1c 1. Er zijn maar weinig universiteiten waar je Nederlands kunt leren.

2. Italianen weten weinig van Nederland en hun ideeën over Nederland bestaan vooral uit vooroordelen.

Je kunt toevoegen: 3. Nederlands is nu eenmaal een kleine taal.

- 1d** Het Nederlands heeft voor Italianen enkele lastige klanken, zoals *g/ch, ui* en *ij/ei*. De woordvolgorde is een beetje lastig. Meer in het algemeen wordt gewezen op de verschillende herkomst: Nederlands is een Germaanse taal en Italiaans een Romaanse. Daardoor bestaan er fundamentele verschillen tussen de talen.
- 1e** Omgekeerd kan het net zo lastig zijn voor Nederlanders om Italiaans te leren. De taal heeft in het algemeen minder lastige klanken; wel levert de Italiaanse grammatica nogal wat problemen op voor Nederlanders. Zo is de vervoeging van werkwoorden complexer, is het gebruik van lidwoorden niet simpel en heb je combinaties van voorzetsels (zoals *a, da, su* en *in*) met lidwoorden (*il, lo, la, i, gli*) heb je niet zo maar onder knie. Daaruit zou je kunnen afleiden dat Italianen minder moeite hebben met bijvoorbeeld de vervoeging van Nederlandse werkwoorden en het gebruik van voorzetsel in combinatie met lidwoorden.
- 2a** Zij noemt de mogelijkheden op de arbeidsmarkt. Bovendien ben je een uitzondering: er zijn weinig Italianen die Nederlands spreken, en daardoor heb je minder concurrentie. Verder noemt ze de Nederlandse cultuur, de keuken en de persoonlijke verrijking door kennis te maken met die nieuwe cultuur.
- 2b** Het zijn misschien stereotypen, maar buitenlanders noemen ze nogal vaak: het feliciteren van de familie op verjaardagen; open gordijnen, zodat je overal naar binnen kunt kijken (dat is in weinig andere landen zo); de vrijheid om altijd je mening te geven en de grote verbondenheid met elkaar. Verderop wordt nog gezegd dat de kerk een centrale rol speelt in het leven van veel Nederlanders.
- 2c** Eigen mening. Bij een aantal zaken kun je vraagtekens zetten, zoals 'de grote verbondenheid' en 'de rol van de kerk'.
-

Antwoorden vierde onderwerp

- 1a** "De landbouwsector boert achteruit": bij *landbouw* denk je aan *boeren* ('agrariërs', of als werkwoord: 'een boerderij runnen'; *achteruitboeren* heeft een figuurlijke betekenis: 'kleiner worden, minder winst maken'. Hier lopen letterlijk en figuurlijk door elkaar. Dat ligt iets anders bij 'Heineken boert goed in de VS.' Daar heeft *goed boeren* twee betekenissen: 'winst maken' en 'flinke oprispingen laten horen'. "De duiker was diep gezonken": *diep gezonken* betekent meestal 'aan lager wal geraakt', maar hier kun je het ook letterlijk opvatten: hij maakte een diepe duik. "Freek Vonk gaat naar de haaien" zinspeelt op een haai die bioloog Freek Vonk aanviel; maar *naar de haaien gaan* is ook een uitdrukking: 'ten onder gaan, iets niet overleven'. Ook hier spelen letterlijk en figuurlijk door elkaar.
- 1b** Eigen antwoord. Bijvoorbeeld: in krantenkoppen, in cabarettteksten, in advertenties, in moppen.
- 1c** Eigen antwoord. In het algemeen zijn woordspelingen bedoeld om mensen te vermaken. Een goede woordgrap kan ook het effect hebben dat men je ziet als een creatieve taalgebruiker en een prettige gesprekspartner. Een woordspeling kan ook weleens de druk van de ketel halen bij een ernstig of moeilijk gesprek.
- 1d** Eigen mening. Het blijkt dat de waardering ook te maken heeft met (goede) smaak. De dubbelzinnigheid van de slager wordt door sommigen als 'plat' en weinig subtiel beschouwd. Die slagersslogan is te vergelijken met stickers die je (vroeger?) weleens op vrachtwagens met oplegger zag: "Pas op, mevrouw, de mijne is 14 meter lang." Hier is nauwelijks sprake van een woordspeling, wel van de dubbelzinnigheid van 'de mijne'.
- 1e** Het gebruik van woorden die letterlijk en figuurlijk opgevat kunnen worden.
- 2a en 2b** Eigen woordspelingen en beoordelingen.